

**MAARTEN
INGHELS**

***TRGOVINA
EMOCIO-
NALNIM
DOBRIMA***

**S NIZOZEMSKOGA PREVELA
Romana Perečinec**

sandorf • adventure

Želje koje sam gajio prije njezine smrti (dok je bila bolesna) sada se više ne mogu ispuniti, jer bi to značilo da mi upravo njezina smrt omogućuje da ih ispunim — da bi njezina smrt mojim željama mogla u stanovitom smislu donijeti oslobođenje. No njezina me je smrt izmijenila, više ne želim što sam želio. Treba čekati — pod pretpostavkom da će se to i dogoditi — da se stvori nova želja, želja nastala poslije njezine smrti.

— ROLAND BARTHES, *Dnevnik korote*
(prevela MORANA ČALE, Naklada Pelago, 2013.)

JESEN

JEDAN

“Trgovanje sramom” bio je moto Luukasa Kolibrija. Moto koji naravno pred svojim klijentima nikada nije izrekao naglas. Bilo da je čistio mjesto zločina ili odvezio tuđu kramu, pokretačka sila bio je sram klijenta koji ne zna što da učini s izmetom ili otpadom. Luukas je bio izuzetno ponosan na svoje zanimanje; on nije uklanjao krv, nego bijes, tugu, patnju. Nalikovali su na krv, ali nije se radilo o tome.

On je bio trgovac, staretinar i prekupac, specijaliziran za procjenu robe, rabljene ili luksuzne, a svoju je firmicu vodio bez ičije pomoći. Na njegovoj web stranici, skromno ali profesionalno, uredno su bile navedene usluge koje nudi: “Dolazimo k vama da sastavimo inventar i ponudimo vam cijenu za pražnjenje stana. Pri određivanju cijene u obzir se uzimaju prodajna vrijednost upotrebljivih predmeta, vrsta otpada, troškovi odvoza otpada, radni sati te iznajmljivanje dizalice ili kontejnera. Ako je potrebno, sređujemo parkirne karte. Za sobom sve ostavljamo uredno.”

Njegova firma sakupljala je sve što je vrijedno: od namještaja i opreme za spavaće sobe do odjeće, od lampi za pisači stol do slika. Ako im odredište nije bilo prethodno utvrđeno, stvari su bile pohranjene u skladištu iz kojeg je Luukas mogao prodavati neke komade, uglavnom pod izgovorom antikne vrijednosti. Jer koliko god da su ljudi

bili vezani za svoje stvari, iz ekonomske perspektive rijetko su bile vrijedne.

Ako nasljednici nisu bili određeni oporukom, zadržavao bi i fotografije, pisma, dnevnike ili druge osobne dokumente sve dok se ispod prašine vremena možda ipak ne pojavi koji član obitelji. U beskiselinskim kutijama držao je arhiv tuđih sjećanja.

10 Nimalo jednostavan posao, smatrao je Luukas, zato što je s predmetima izvodio čuda. Prolazio bi kroz nečiju kuću i selektirao što ide u kontejner za otpad, koji je predmet zreo za deponij i, prije svega: koji objekt u njegovim očima zadovoljava uvjete da ga se preraspodijeli, reciklira, proda, ukratko, da ga ponovo stavi u optjecaj i da ga nekoliko, ako ne i desetak, novih ruku može dodirnuti i uprljati.

Odaziv je bio dojmljiv. Budući da se gotovo mogao podesiti sat po tome kad će netko ispustiti posljednji dah, mušterije su neprekidno stizale.

No, suprotno svom običaju, Luukas već danima nije odgovarao na upite poslane putem formulara na njegovoj web stranici jer je ležeći na krevetu buljio u strop, navučene zastore i noćnu svjetiljku, jedini izvor svjetla. Na zvonjavu telefona nije se odazivao, zvuk je na kraju zamirao s brodskim sirenama u daljini i odjekivanjem crkvenih zvona koja su se oglašavala svaki sat.

Je li zbog kosa crnog kao ugljen, koji je tri dana nakon Robininog sprovoda na prozorskoj dasci zacvrkutao svoju glasnu pjesmu i prenuo ga iz onog što se teško moglo nazvati snom, prije vegetativnim stanjem, odlučio ustati?

Tmurne su se misli u Luukasovoj glavi zaustavile. Grozničavost koja ga je zadnji tjedan držala ispod mutnog zvona, ustupila je mjesto prodornom bolu u želucu. Nije se osjetio olakšanim od briga, niti oslobođenim od tuge, već ga je ustajali zrak koji se po sobama povlačio poput sablasti i zaudarao mu iz usta natjerao da širom otvori prozore

i da hladan jesenski zrak s mirisom trulog lišća pusti da slobodno kola po stanu.

Luukas je postavio vodu za kavu i dok je ključala, nalio je dvije velike čaše soka od naranče pazeći da ne prolijeva i odmah ih ispio. Stavio je stolac ispred otvorenog prozora, neudobno je sjeo nakon višednevnog žalobnog ležanja u krevetu – posteljina je utisnula nabore u njegovu kožu, linije i brazde koje su ocrtavale njegovo prevrtanje, podsjećajući ga na kožu smežuranu od vode u bazenu koji mu se već tada kao djetetu gadio.

Tresao se od hladnog jutarnjeg zraka koji je grizao san s njegovih obraza i shvatio da se mora vratiti na posao. Što je brže moguće, u svjetlu rastućih dugova, morao je zaraditi novac za potencijalne crne dane. Ovaj se stan nije plaćao sam od sebe. Robinina majka zahtijevat će polovicu uštedevine, nije imao osnove da je odvrati od toga.

“To se mora dogoditi”, mrmljao je. “To se mora dogoditi.”

Inače ga ni najveća katastrofa ne bi mogla odvratiti od posla, a ni ova osobna drama nije ga mogla spriječiti da opet zasuče rukave. To će mu preusmjeriti misli; za knjige ili filmove sposobnost koncentracije trenutačno mu je bila preslaba.

Osjećao se posebno sabranim, discipliniranim poput padobranca koji napušta bazu i kreće u inozemnu misiju. Otišao je u kupaonicu gdje se preciznim kretnjama obrijao, potom je stao pod tuš gdje je posebnom spužvom sastrugao mrtve čestice s kože, naposljetku se istuširao hladnom vodom. Njegova čista radna odjeća, kombinezon i čvrste čizme, ležali su spremni na stolcu.

Pregledao je pristigle upite na web stranici i pomno zabilježio zadatke u bilježnici s urednim crtama. Na koricama su bili otisnuti logo i ime firme:

KOLIBRI & CO

Trgovina emocionalnim dobrima

U gradu na čijem je području Luukas djelovao, umiralo je više ljudi nego što je bilo golubova na kipovima. I to se nije uvijek odvijalo na posve originalan način. Ponekad bi se to jednostavno dogodilo na putu do supermarketa, usred šetnje, s vremena na vrijeme netko bi skliznuo s barskog stolca u kafiću, no uglavnom bi smrt poput ljubomornog muškog ubojice provalila u kuću tijekom sna. Još bi se oglasili neukrotivim hrkanjem, kašljem, nakašljavanjem, a onda se više nikad ne bi prevrtali po prevelikom krevetu.

Čišćenje tuđeg bojnog polja zanimanje je koje nije ispunjeno ljepotom, niti je otmjeno. No Luukas je bio čestit čovjek i majstor svog zanata. On je bio nezvani gost koji ulazi na prednja vrata, vješa jaknu na za to predviđenu kuku u hodniku, nakratko se plaho ogleda, ulazi u dnevni boravak, da bi onda sve besramno procijenio, popisao inventar i preselio.

Luukasov posao bio je koliko jednostavan, toliko i delikatan, zato što je sve više ljudi odluke nakon nečije smrti prepuštalo drugima. Sretao je obitelji ili nasljednike koji nisu znali odakle započeti s kućom punom emocionalnih dobara, a nisu mogli skupiti ni vremena niti hrabrosti da je isprazne za sljedećeg stanara ili vlasnika. Prepoznao bi poglede pune krivnje u očima mušterija koji se ne bi usudili odnijeti noćne posude i brdo pelena za inkontinenciju na sabirno mjesto za reciklažu.

Takoder je imao posla s ljudima koji su umirali ne ostavljajući za sobom obitelj ili prijatelje u dubokoj boli, koji su uglavnom imali kuću, stan, sobu ili garsonijeru, ukratko, krov nad glavom koji je trebalo isprazniti. Što nije bilo manje grozno, jer ti su nesretnici zanemarivanje pretvorili u vlastiti životni stil.

Redovito bi stizao i upit za pospremanje i čišćenje mjesta zločina nakon što bi ga napustila policija ili druge službene instance koje su imale više oznaka na epoletama nego snage u prstima. Uvijek su to bila mjesta na kojima se zbilo

ubojstvo ili samoubojstvo, a ondje doista nikad nije bilo čisto. Prema toj trećoj vrsti mušterija pokazivao je najviše zadržke zato što prema vlastitim riječima nije bio firma za čišćenje, nego više napredna firma za selidbe, no plaćali su mu više nego pristojno, da ne kažemo abnormalno.

U tim kuhinjama, dnevnim boravcima, spavaćim sobama u kojima se umiralo na prirodan ili neprirodan način, mrtvaci bi ostavljali neke “tragove umiranja”, kako ih je Luukas nazivao. Tijelu nije trebalo mnogo vremena nakon posljednjeg daha da natekne i ispusti tekućine. Prava je umjetnost doći dovoljno rano prije nego što pukne balon ispunjen crijevima i napuhan plinovima.

Znalo se dogoditi da Luukas nanjuši mrtvaca, prodoran zadah leša koji se širio po svim kutovima poput neopipljivog suvenira. Nikakav osvježivač zraka nije tad pomagao, prozori se nikada nisu mogli otvoriti dovoljno široko.

U pravilu je Luukas takve slučajeve odradivao sam. Uglavnom bi to tražila obitelj, ali ako nije, on je to tražio sam. No događalo se da ne bi mogao sam odnijeti stvari tako da je morao pozvati svog partnera Geoffreyja Raeymaekersa. Ali Geoffrey nije bio sposoban za nešto više od nošenja nekoliko kutija za selidbu i komode; trebalo ga je podučiti. Nakon toga Luukas će Geoffreyja moći uključiti u poslove koje je označavao kao “lagane”, “teške” ili “ekstremne” — oznaka koja je prije svega označavala litre prolivene krvi ili izmet.

Geoffrey Raeymaekers imao je tijelo hrvača i pamet poljskog miša, smatrao je Luukas. Geoffrey je bio dvadesetak godina stariji od njega i žrtva štednje prethodnog poslodavca, no bio je jeftin i pouzdan, a za prvi nalog na svom popisu Luukas su bile potrebne ruke nalik pljeskavicama u somunu poput Geoffreyjevih.

Prije nego što je Luukas ušao u svoj bijeli kombi marke Toyota, pokupio je ispod brisača kišom namočene posjetnice. Plasticirane pozivnice da svoje vozilo — stari dragulj

među jurilicama kojima su dominirali zadnji krici tehnologije i kontrolna ploča koja odlučuje sama za sebe — da srediti nekim crncima ili tipovima iz Istočnog bloka, koji će ga potom brodom otpremiti na drugi kontinent, da bi ga ondje preprodali kao otpisanog starca.

“CALL US!” uvijek je pisalo najvećim slovima, ili: “WE HAVE NICE PRICES”, ili u rijetkim slučajevima: “WE BUY EVERYTHING”. Gurnuo je posjetnice u džep na prsima kombinezona. Toyote su bile žudeni proizvod u stranim zemljama, znao je Luukas, iako su im amortizeri bili nagrizeni hrdom ili su im kočnice bile istrošene.

14 Vani je još bio napola mrak, obrisi platana duž autoputa ispred njegovog stana odražavali su se mutno na blijedonarančastom nebu koje se u zoru počelo rumenjeti.

Rijetki rani šetač prošao bi sa psom, a njegovateljica u noćnoj smjeni koja je stanovala pored Luukasa stigla bi na biciklu u svojoj bijeloj uniformi s kratkom suknjom. Gledao je kako joj se svakim gracioznim okretajem pedala razdvajaju bedra. Imao je savršen pogled, sve dok pred svojim vratima nije sišla kratko pozvonivši na biciklu i tražila ključeve (čim je čuo signal zvonca s bicikla, njen je muž pasjom vjernošću rutinski pritisnuo dugme na aparatu za kavu, poslije čega bi mu se pridružila za doručkom, svakoga dana iznova). Naposljedku je Luukas vidio marljivog poštara koji bi užurbano prošao svaki semafor dok je bilo crveno. Duboko je udahnuo i pokrenuo automobil da pokupi Geoffreyja.

DVA

Prema opisu ispisanom Luukasovim krajnje urednim rukopisom žena je bila okorjeli knjiški moljac te je umrla ispod svojih knjiga, što je zvučalo koliko pretjerano toliko i nevjerojatno. Lokalna je policija u svom izvješću spominjala misteriozan nestanak, a nakon dvadeset i jednog dana potrage pronađena je zatrpana knjigama. 15

“Zaglavila je između zida i police za knjige dok je pokušavala izvaditi knjigu iz praznog prostora iza police”, Luukas je čitao iz policijskog izvješća.

“I nitko je ondje nije pronašao?” upitao je Geoffrey.

“Marissa Webling nije se mogla osloboditi iz opasnog položaja te je umrla uslijed gušenja”, nastavio je Luukas izvješće.

“Takva mi se smrt čini nezamislivom”, reče Geoffrey.

“Kao i većina nesreća”, odgovorio je Luukas.

Prvo je otišao do susjede na istom katu gdje je bio i stan Marisse Webling da uzme ključ, kao što se dogovorio s najužom obitelji. Njen mladi brat nije mogao podnijeti pogled na police s knjigama: nije mogao pojmiti da je tona knjiga bila nemilosrdno čudovište koje je ubilo njegovu sestru.

“Bila je tako nježna”, pripovijedala je susjeda kričavim, napuklim glasom. Na glavi je još imala uvijače koji su poput brodića plovili po valovitom izrastu njene plavo obojene kose. “Tako nježna i uvijek zabavljena knjigama”, nastavila

je. “Uvijek su stizale samo knjige.” Pa je ponovila još jednom, ali tiše: “Uvijek su stizale samo knjige.”

“Kako su pronašli gospodu?” upitao je Luukas pristojno.

“Tjednima su je neprekidno tražili, a onda je ispalo da se cijelo vrijeme nalazila u svom dnevnom boravku”, mirno je nastavila susjeda. “Primijetila sam doduše neobičan vonj u hodniku, ali sam mislila da je to zbog štakora. Znete gospodine, u zgradi imamo dosta problema sa štakorima, a nitko ništa ne poduzima: ni općina, ni kućepazitelj, ponekad pomislim da će me jednoga dana početi gristi za prste na nogama, znate gospodine, stvarno vam govorim...”

16 “Ali tko je pronašao gospodu Webling?” upitao je Luukas još jednom.

“Policija. Da, zbog toga su došli, zbog štakora neće. Došli su zbog istrage još jednom pretražiti njen zapečaćeni stan, a jedan je od njih vidio Marissino stopalo kako izviruje ispod police za knjige. Strašno, stvarno strašno, ispod svih tih knjiga. Ali morali bi se još jednom vratiti zbog štakora, gospodine, ti štakori...”

“Hvala vam”, reče Luukas da prekine njen monolog. “U vezi ključa...”

“Ah, točno, vi ste došli po ključ. Samo čas.” Prošla je hodnikom do komode i izvadila ključ gospode Webling iz najviše ladice. Štakori uopće ne smrde, pomisli Luukas. “Izvolite.”

“Hvala.”

“I sretno”, dodala je.

Luukas je mislio da susjeda trabunja i nije mu bilo jasno u kakvim je okolnostima žena poginula.

Tek kad je u bravu gurnuo ključ od stana i kad su ušli u nj praćeni radoznalim pogledom susjede s viklerima koja se navirivala ne bi li nešto vidjela između njih dvojice, Geoffrey i Luukas shvatili su što se mislilo pod neobičnim uzrokom smrti.

Dvosobni stan bio je od poda do stropa zatrpan knjigama: biografije, romani, leksikoni, enciklopedije, poezija, hrpe uvezanih novina, hobističke knjige o skupljanju maraka i šahu, kuharice, knjige o origamiju i aranžiranju cvijeća, džepna izdanja, atlas i zastarjeli telefonski imenici. Njena zbirka nije pratila određenu nit ili tematsku poveznicu.

Ništa nije bilo posloženo: na nekim mjestima činilo se da su knjige odložene prema boji, tu i tamo knjige iste veličine stajale bi zajedno. U svakoj prostoriji nalazilo se doduše nekoliko polica za knjige, ali one su dosegle svoj maksimalan kapacitet i jedva su se vidjele iza hrpa, kosih tornjeva, prsobrana od knjiga naslaganih ispred namještaja. Ovdje ondje stajale su kuhinjske ljestve, prenosive stube i stolci pomoću kojih se, ako bi prvo maknuli na njih naslaganu lektiru, mogao steći pregled nad morem knjiga i nešto uzeti.

U kupaonici knjige su se rasprostirale i u tuš kabini i umivaoniku. Nije bilo kupaonskog ogrtača, nisu se vidjeli ručnici ni tragovi upotrebe vode, ili barem obična plijesan. Samo je astmatično suh zrak ispunjavao kupaonicu. Luukas i Geoffrey nisu vidjeli pločice, samo papir. Spavaća soba bila je još gora. Kao prvo, Geoffrey i Luukas nisu mogli razaznati krevet, i tek nakon što su odvukli hrpetine poslijeratne literature, shvatili su da je Marissa Webling zasigurno spavala na nekoliko tomova enciklopedijskog kompleta. Na njima su ležale novine da stvore iluziju madraca.

Naposljetku su ušli u prostoriju koja je predstavljala dnevni boravak i ugledali rezultat njene knjiške smrti. Duž jednog zida bio je prokopan uzak prolaz koji je predstavljao rov od hodnika prema kuhinji. Na sredini prostorije naišli su na more knjiga, brdo od knjiga, vulkan s ogromnim kraterom u sredini. Na rubovima tog kratera bilo je krvi na monografijama o religiji i ikonografiji, kao da je vulkan ispljunuo posljednje ostatke crvene magme.

Pored brda od knjiga nalazile su se ljestve, zbog čega je Luukas uz malo dobre volje ipak mogao razabrati strukturu u kaosu.

“Ovaj nered vjerojatno je napravila policija dok je tražila i odnosila tijelo”, reče Luukas.

“Ipak je to lijepa smrt”, reče Geoffrey. “Za onoga tko voli knjige.”

“Ovisno o tome koje te knjige poklope.”

18 Luukas je ostatak dana proveo u potpunosti tišini slažući knjige u kutije, bilježeći otprilike – zbrajanje je bilo nemoguće – broj primjeraka na kutije, nakon čega su Geoffrey i on kutije utovarili u dostavno vozilo. Zatupljajući posao koji je imao blagotvoran učinak na ranu koja se u njemu upalila i ubrzano se počela gnojiti.

“Misa za Robin bila je stvarno lijepa”, reče Geoffrey nakon što su on i Luukas utovarili posljednju kutiju. Bol u Luukasovu trbuhu snažno se pojačao. Sve dok je pažnju usmjeravao na trbuh, nije morao misliti na drugu bol, mogao je negirati tugu.

Osjetio je miris benzina i znoja, najviše Geoffreyeva znoja. Luukas se ljutio zbog prisutnosti Geoffreyja, čije je tijelo sve više odlikovala prosta tromost, sa stalno bujajućim obrisima i privjescima sve smjelijeg oblika.

Odvratan primjer neobuzdanog tovljenja, smatrao je Luukas koji je uvijek pomno pazio na svoju težinu. Iako nije bio preveliki obožavatelj danas prevladavajućeg zdravstvenog fašizma koji je džogere poticao da trčanjem brzinom svjetlosti izbace pluća iz tijela, da se riješe masti na stražnjici kako bi zaslužili mjesto u *tableau vivant* fotošopiranog stoljeća, svejedno je smatrao da Geoffrey mora stati na vagu.

“Izgleдалa je tako nevjerojatno smireno u lijesu”, reče Geoffrey. “Kao da je samo na tren sklopila oči.”

Prije kremacije, prema izričitoj želji njene majke, lijes je bio otvoren, tako da je tugujući mogu pozdraviti, da

je mogu primiti za ruku kao da će joj srce opet zakucati. Luukasu se nije svidalo što si je svatko davao za pravo da je tek tako pipka.

“Znam”, odgovori Luukas. “Znam.”

Izbjegavao je pogledati Geoffreyja čije je lice k tome bilo modelirano od vječno blijede kože. Glava poput gvalje šunke nasadena na vrat, fantazirao je Luukas.

“Uopće nije bila nenormalno blijeda”, reče Geoffrey dok su sjedali u kombi. “Koža joj nije bila kao bez kapi krvi. U svakom slučaju nije bila mrtvački blijeda kao što sam očekivao.”

Pogrebni centar je prije kremacije doista pozvao svog najboljeg šminkera, pomisli Luukas. Robin je po prirodi bila izrazito blijeda, ali netom prije nego je gurnuta u peć, ležala je u lijesu poput natrackanog klauna koji će izvesti svoju posljednju točku, pomislio je.

Oduvijek ju je zvao zimskim djetetom. Blijeda poput snijega s četiri hladne grude umjesto dlanova i stopala koje je hihoćući se prislanjala na njegov trbuh. Njegov je trbuh peć koja ne treba ugljen, govorila bi.

“Snalaziš li se?” upita Geoffrey.

Snalaziš li se? Luukas nije znao što da mu dovraga odgovori.

U rukama je držao knjigu o kosovima i čvrsto je stisnuo. *Veliki priručnik o kosovima*, koji je pronašao pored enciklopedije u četrnaest svezaka, ponio je sa sobom i nije ga namjeravao odmah vratiti. Ne odgovorivši na Geoffreyjevo pitanje, otvorio je knjigu i pročitao natuknicu o kosu:

Kos (*Turdus merula*) jedna je od najpoznatijih vrsta ptica iz porodice drozdova i stoga tipičan predstavnik ptice pjevice. Ime vrste *merula* postoji i kao ljudsko ime u nekim kulturama. Često se kosovi dijele u dvije podgrupe: gradski i šumski kosovi. Uglavnom lete nisko, neobuzano i brzo prema nekom zaklonu.

Luukas je iz kombinezona izvadio jednu od posjetnica što ih je izvukao ispod brisača i umetnuo je između otvorenih stranica. Zašto je zadržao posjetnice umjesto da ih odmah baci kao što je inače činio, i zbog čega je impulzivno ukrao upravo tu knjigu?

Nikada prije Luukas nije osjetio poriv da, poput najobičnijeg lopova, uzme nešto od preminulog stanara. Svih tih godina koliko se bavio tim poslom ni u jednoj kući nije osjetio kleptomanski poriv. Kradu te knjige bila je nepotrebna sentimentalna šala, pomislio je.

20 Osjećaj srama zbog krađe preplavio ga je na tren, no munjevito je nestao, zbog čega je osjetio još veću krivnju i pitao se zbog čega tako lako ignorira svoj osjećaj odgovornosti.

Shvatio je da knjigu još uvijek može odložiti u jednu od kutija u tovarnom prostoru. No znao je da je prekasno; nešto se u njemu promijenilo, kao da je odustao od svog integriteta, sjajni sloj laka na njegovom profesionalnom ponosu je sastrugan kako bi se ispitalo njegovo poštenje.

“Moraš se boriti”, reče Luukas, više sebi nego Geoffreyju.